

การพัฒนาการผลิต การแปรรูป และการตลาดของสถาบันเกษตรกรชาวสวนยาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Process Development Processing and Marketing of the Institute of Rubber
in the Northeast

พัชรินทร์ ศรีวารินทร์¹ จุมพฏ สุขเกื้อ¹

¹ กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจ สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร

บทคัดย่อ

การพัฒนาการผลิต การแปรรูป และการตลาดของสถาบันเกษตรกรชาวสวนยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของสมาชิกของสถาบันเกษตรกรชาวสวนยาง และเพื่อทราบสภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาสถาบันเกษตรกรชาวสวนยาง โดยการสัมภาษณ์ผู้นำและสมาชิกของสถาบันเกษตรกร จากการศึกษา พบว่า สถาบันเกษตรกรที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวน 490 แห่ง แบ่งเป็นสหกรณ์ 127 แห่ง กลุ่มเกษตรกร 363 โดยการปฏิบัติงานของสถาบันเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรฐานของสหกรณ์ พิจารณาจากจำนวนของสถาบันเกษตรกรที่รายงานบัญชีกับกรมตรวจบัญชีเพียง 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15.10 ส่วนที่เหลือเป็นเพียงการรวมกลุ่มเพื่อรวบรวมผลผลิตยางและเปิดให้ประมูล แต่ไม่ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของสหกรณ์

ในส่วนของสภาพการผลิต การแปรรูป และการตลาดสถาบันเกษตรกร พบว่า สถาบันเกษตรกรส่วนใหญ่ดำเนินการรวบรวมผลผลิตยางพาราทั้งยางแผ่นดิบและยางก้อนถ้วย และเปิดให้ผู้ประกอบการประมูล หรือทำการตกลงราคา ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรได้รับราคาที่เป็นธรรม ไม่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น ในส่วนของกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การแปรรูปผลผลิต การรับฝากเงินหรือถอนเงิน การให้กู้ยืม และการจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร มีการดำเนินการน้อยมากเนื่องจากขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการและไม่มีสถานที่ทำการที่แน่นอนอาศัยพื้นที่ส่วนบุคคลหรือเช่าพื้นที่ทำการ

ทัศนคติต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของสมาชิก กรรมกรและสมาชิกของสถาบันเกษตรกรมีระดับทัศนคติต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วม ในระดับมาก ยกเว้นการได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ การเสนอความคิดเห็นทุกครั้ง เมื่อเข้าร่วมประชุมกลุ่ม และการได้รับการฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างสม่ำเสมอ มีทัศนคติระดับปานกลาง

คำนำ

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยและเป็นสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูงเป็นอันดับต้นๆ ของสินค้าส่งออกทั้งหมดของประเทศ โดยปี 2551 มูลค่าการส่งออกยางพาราทั้งในรูปวัตถุดิบผลิตภัณฑ์ยางและไม่ยางพารามีประมาณ 4 แสนล้านบาท สูงเป็นอันดับ 1 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมด (กระทรวงพาณิชย์, 2553) ไทยมีพื้นที่ปลูกยางทั่วประเทศประมาณ 16.7 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่ประมาณ 12.5 ล้านไร่หรือร้อยละ 47.85 อยู่ในแหล่งปลูกยางเดิมทางภาคใต้และบางส่วนของภาคตะวันออก

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาราคายางได้ปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากเฉลี่ยกิโลกรัมละ 40.17 บาทเมื่อปี 2544 เป็นเฉลี่ยกิโลกรัมละ 55.19 บาทและเฉลี่ยกิโลกรัมละ 72.16 บาทเมื่อปี 2548 และ 2550 ตามลำดับ (สถาบันวิจัยยาง, 2552) ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการผลิตหรือขยายการผลิต ทำให้มีการขยายพื้นที่ปลูกยางไปยังทุกภาคของประเทศ โดยเฉพาะในแหล่งปลูกยางใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการขยายพื้นที่ปลูกมากกว่า 1 ล้านไร่ และแม้ว่าก่อนหน้านี้จะมีการปลูกยางมาบ้างในบางพื้นที่ แต่เนื่องจากยางพาราไม่ใช่พืชเศรษฐกิจหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยรายใหม่ที่ยังขาดความรู้ ประสบการณ์หลายด้านทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด การรวมกลุ่มในการผลิต แปรรูปและจำหน่ายมีน้อย ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรต่ำและขาดอำนาจการต่อรองทางการตลาด

รัฐบาลได้เข้ามาแก้ไขปัญหาโดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันเกษตรกร เช่นสหกรณ์ชาวสวนยาง กลุ่มเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนยางพารา เพื่อให้เกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีอำนาจในการต่อรอง การตลาดและจัดตั้งสถาบันเกษตรกรจะเอื้ออำนวยต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีข้อมูลทางวิชาการยางพารา ซึ่งในปี 2551 พบว่ามีสถาบันเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งสิ้น 120 แห่ง อย่างไรก็ตาม ด้ผลการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรที่ผ่านมาพบว่ามีทั้งประสบความสำเร็จ มีกำไรในการดำเนินงาน มีการนำข้อมูลทางวิชาการยางพาราไปปรับใช้จนให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น /ลดต้นทุนการผลิต สถาบันเกษตรกรที่ล้มเหลว ประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูปและการตลาดอยู่ในระดับต่ำ บางแห่งประสบผลขาดทุนในการดำเนินงานติดต่อกันหลายปี จนถึงขั้นล้มเลิกกิจการ ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น คุณสมบัติของผู้นำ ความร่วมมือของสมาชิก เงินทุนหมุนเวียน ระดับการสนับสนุนจากรัฐ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพการผลิต การแปรรูปและการตลาดของสถาบันเกษตรกรในแหล่งปลูกยางใหม่เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาสภาพการผลิต การแปรรูป และการตลาดของสถาบันเกษตรกร
2. ศึกษาทัศนคติที่มีต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของสมาชิก
3. ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของสถาบันเกษตรกร

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

เครื่องมือในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์จำนวน 2 ชุด

1. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของสถาบันเกษตรกรด้านการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย ผลผลิต สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา

2. แบบสัมภาษณ์เฉพาะบุคคลประธาน กรรมการและสมาชิกเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิก

แหล่งข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากสถาบันเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนและไม่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ ข้อมูลที่จัดเก็บชนิดของผลผลิต กระบวนการผลิต คุณภาพของผลผลิต ปริมาณการผลิตกระบวนการแปรรูป วิธีการซื้อ/การจัดจำหน่าย การรวบรวมผลผลิต การคัด แยกมาตรฐานทางการแบ่งปันผลประโยชน์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลเอกสารและรายงานประจำปีของสถาบันเกษตรกร และรายงานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ข้อมูลที่จัดเก็บ ชื่อ ที่อยู่ ที่ตั้งสวน รายได้ ลักษณะการรวมกลุ่ม

วิธีการรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือจากสถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร ถึงประธานกลุ่มของสถาบันเกษตรกรชาวสวนยางเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถาบันเกษตรกรชาวสวนยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ระดับทัศนคติที่มีต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิก ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาเป็นด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการเรียนรู้และการรับทราบข่าวสารของสมาชิก ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 4 ข้อ ได้แก่

1.1 ท่านคิดว่าสมาชิกแต่ละคนทราบระเบียบ/ข้อบังคับ/กติกาของกลุ่มเป็นอย่างดี

1.2 ท่านคิดว่าสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มปฏิบัติตามระเบียบ /ข้อบังคับ /กติกาของกลุ่มอย่างเคร่งครัด

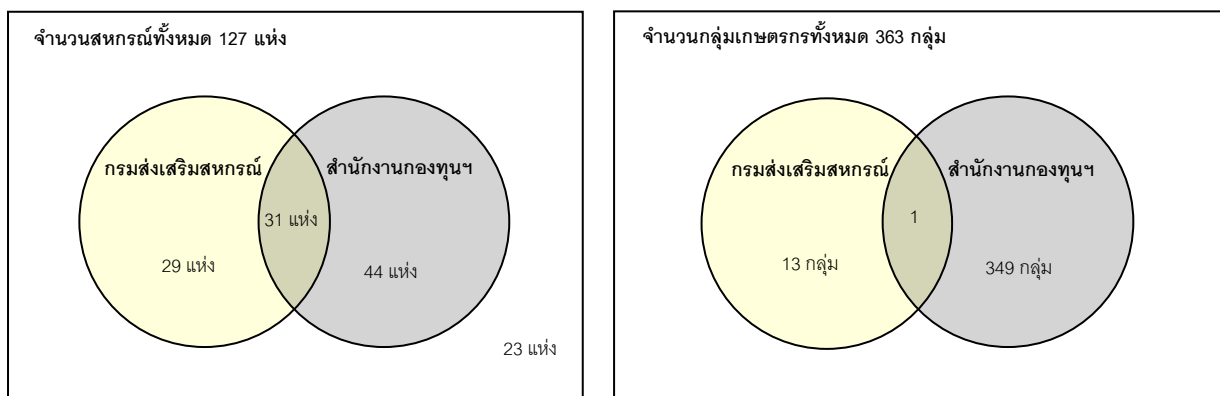
- 1.3 ท่านคิดว่าสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มทราบบทบาทในการทำกิจกรรมเพื่อกลุ่ม
- 1.4 กลุ่มของท่านได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ
2. การมีส่วนร่วมของสมาชิก ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ ได้แก่
  - 2.1 ในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มท่านเสนอความคิดเห็นทุกครั้ง
  - 2.2 ท่านยินดีและเต็มใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม
  - 2.3 เมื่อมีปัญหาในการดำเนินงาน ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโดยเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ
  - 2.4 ท่านมีส่วนในการปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่ม
  - 2.5 ในการทำกิจกรรมกลุ่มท่านมีส่วนร่วมหรือมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเสมอ
3. ภาวะผู้นำของประธานและกรรมการกลุ่ม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 4 ข้อ ได้แก่
  - 3.1 ในที่ประชุมผู้นำและกรรมการเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่กำลังปรึกษา
  - 3.2 ผู้นำและกรรมการจะถือนัดกลุ่มในการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม
  - 3.3 ผู้นำและกรรมการกลุ่มสามารถลดข้อโต้แย้งในกลุ่มได้
  - 3.4 ผู้นำและกรรมการสามารถแก้ไขปัญหากลุ่มได้
4. การบริหารจัดการ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ ได้แก่
  - 4.1 กลุ่มของท่านมีการจัดแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับสมาชิกอย่างเสมอภาคและยุติธรรม
  - 4.2 สมาชิกกลุ่มมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการปฏิบัติงานกลุ่ม
  - 4.3 ท่านคิดว่าการทำงานของกลุ่มส่งผลต่อความก้าวหน้าของกลุ่มและผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม
  - 4.4 ท่านคิดว่าการทำงานของกลุ่มมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้
  - 4.5 ท่านพอใจต่อการบริการหารงานกลุ่มและยินดีเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม
  - 4.6 ท่านรู้สึกว่าการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเป็นสิ่งที่ได้ประโยชน์
5. การส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 2 ข้อ ได้แก่
  - 5.1 เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม
  - 5.2 กลุ่มของท่านได้รับการฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างสม่ำเสมอ

การศึกษาแบ่งระดับทัศนคติแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	ระดับความคิดเห็น
4.20 – 5.00	มากที่สุด
3.40 – 4.19	มาก
2.60 – 3.39	ปานกลาง
1.80 – 2.59	น้อย
1.00 – 1.79	น้อยที่สุด

ผลการทดลอง

การศึกษาข้อมูลจากทำเนียบสหกรณ์กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มอาชีพ ปี 2553 ของศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมสหกรณ์ พบว่า สหกรณ์ที่ดำเนินธุรกิจยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวน 127 แห่ง โดยสหกรณ์ที่ยังดำเนินธุรกิจมีจำนวน 60 แห่ง สหกรณ์ที่ไม่ได้ดำเนินธุรกิจ (แต่ยังไม่ยกเลิกทะเบียนสหกรณ์) จำนวน 67 แห่ง และมีกลุ่มเกษตรกรที่ดำเนินธุรกิจยางพาราจำนวน 14 แห่ง ขณะเดียวกันมีสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็น “กลุ่มพัฒนาเจ้าของสวนสงเคราะห์” ของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ซึ่ง สกย.ได้เข้าไปพัฒนามีจำนวน 4,000 กลุ่ม ประกอบด้วย สหกรณ์กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง 675 แห่ง และกลุ่มพัฒนาเจ้าของสวนสงเคราะห์ 3,325 กลุ่ม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสหกรณ์กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง 75 แห่ง และกลุ่มพัฒนาเจ้าของสวนสงเคราะห์ 350 แห่ง จากการตรวจสอบข้อมูลเอกสารและการออกสำรวจ พบว่า สหกรณ์ที่ดำเนินกิจการและมีการส่งรายงานให้กับกรมส่งเสริมสหกรณ์และเข้าร่วมกับ สกย. มีจำนวน 31 แห่ง สหกรณ์ที่ขึ้นกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ที่เดียวมีจำนวน 29 แห่ง สหกรณ์ที่ขึ้นกับ สกย. ที่เดียวมีจำนวน 44 แห่ง ในส่วนของกลุ่มเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่จะขึ้นกับ สกย. โดยกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียนกับส่งเสริมสหกรณ์มีจำนวนน้อยมาก ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 จำนวนสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ดำเนินธุรกิจยางพารา

1. สภาพการผลิต การแปรรูป และการตลาดของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

1.1 การรวบรวมผลผลิตยางพารา

1.1.1 การรวบรวมและคัดชั้นยาง ชนิดของยางที่รวบรวมส่วนใหญ่เป็นยางแผ่นดิบและยางก้อนถ้วย โดยรวบรวมจากเกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก จะนำรวบรวมผลผลิตสัปดาห์ละหนึ่งครั้งหรือสองสัปดาห์ต่อหนึ่งครั้งแล้วแต่จำนวนผลผลิตของสมาชิกภายในกลุ่ม การรวบรวมผลผลิต สมาชิกต้องนำยางมาที่สหกรณ์หรือที่ทำการของกลุ่มก่อนวันประมูล 1 วัน หากสมาชิกคนใดไม่สะดวกหรือมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่สามารถนำยางมาไว้ยังจุดรวบรวมได้ต้องติดต่อประธานหรือกรรมการเพื่อขอนำยางมาไว้ที่จุดรวบรวมในวันประมูล โดยประธานหรือคณะกรรมการจะพิจารณาเป็นกรณีไป และสมาชิกผู้ขนานายเข้าด้า จะต้องแจ้งปริมาณยางให้กรรมการทราบ ซึ่งกลุ่มเกษตรกรบางกลุ่มจะรวบรวมยางในช่วงเช้าและประมูลยางในช่วงบ่าย การชั่งและการคัดชั้นยางจะกระทำโดยเจ้าหน้าที่จากสขย. หรือกรรมการให้แล้วเสร็จก่อนวันประมูลหรือก่อนที่บริษัทผู้ชนะการประมูลจะมารับยาง โดยจะมีกรรมการทำหน้าที่เฝ้าช่างซึ่งได้รับเบี้ยเลี้ยงจำนวน 200 - 400 บาท/คน/คืน

1.1.2 การเสนอราคาขาย มี 2 วิธี ได้แก่

1) การประมูล รูปแบบการประมูลของกลุ่มตัวอย่างมี 2 รูปแบบ ดังนี้

1.1) ประมูล ณ ที่ทำการสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร โดยกรรมการหรือเจ้าหน้าที่จะแจ้งปริมาณยางให้ผู้เข้าร่วมประมูลทราบ และให้ผู้ร่วมประมูลเสนอราคาภายในเวลาที่กำหนด การประมูลยางในแต่ละครั้งผู้ที่เสนอราคาสูงที่สุดจะเป็นผู้ชนะการประมูล ในกรณีที่ผู้ประมูลเสนอราคาสูงที่สุดเท่ากันกรรมการจะให้สิทธิ์ผู้ที่เสนอราคาก่อนเป็นผู้ชนะการประมูล และดำเนินการรับมอบยางต่อไป โดยส่วนใหญ่ราคาประมูลจะสูงกว่าราคาท้องถิ่นที่พ่อค้ารับซื้อ

1.2) ประมูล ณ ที่ทำการสำนักงาน สขย .จังหวัด ในวันประมูลสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรจะแจ้งปริมาณยางที่รวบรวมได้ไปที่สำนักงานของสขย . โดยการประมูลในแต่ละครั้งจะมีจุดรวบรวมยาง (สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร) เข้าร่วมจำนวนหลายจุด ซึ่งมีการกำหนดวันและเวลาประมูลของแต่ละกลุ่มไว้ล่วงหน้า เจ้าหน้าที่ สขย . จะรวมตัวเลขปริมาณยางและแจ้งให้ผู้ประมูลทราบ แล้วจึงให้ผู้เข้าร่วมประมูลเสนอราคาประมูลภายในเวลาที่กำหนด เมื่อการประมูลเสร็จสิ้นผู้ที่ชนะการประมูลจะต้องไปปรับยางที่จุดรวบรวมในแต่ละจุดด้วยตนเอง ซึ่งการประมูลในลักษณะนี้สามารถลดปัญหาการผลิตสัญญาาระหว่างกลุ่มเกษตรกรและพ่อค้า เช่น การโอนเงินล่าช้า เป็นต้น

2) การซื้อขายแบบตกลงราคา ขั้นตอนของการซื้อขายแบบตกลงราคาในลำดับแรกเจ้าหน้าที่ของ สขย. จะดำเนินการนัดหมายให้พ่อค้า กรรมการ และตัวแทนของกลุ่มมาร่วมประชุมเพื่อเจรจาต่อรองราคาหรือกำหนดเงื่อนไขการซื้อขายกันก่อน โดยใช้ราคาประมูลของสำนักงานตลาดกลางยางพาราสงขลาเป็นตัวตั้งแล้วลบด้วยส่วนต่างตามแต่ข้อตกลง โดยเกษตรกรสามารถเสนอส่วนต่างของการคำนวณราคาในเงื่อนไขข้อตกลงได้ และเกษตรกรสามารถเปลี่ยนแปลงข้อตกลงในการซื้อ

ขายยางโดยแจ้งให้พ่อค้าและกรรมการทราบล่วงหน้าเพื่อมาตกลงทำสัญญาใหม่ เมื่อถึงวันนัดหมาย เกษตรกรจะนำยางมารวบรวมไว้ ณ จุดรวบรวมแล้วใช้ราคาประมูลจากสำนักงานตลาดกลาง ยางพาราสงขลาที่หักด้วยส่วนต่างตามข้อตกลงในสัญญามาใช้เป็นราคาซื้อขายยาง ณ จุดรวบรวม การซื้อขายลักษณะนี้เป็นการซื้อขายแบบผูกขาดกับบริษัทที่ตกลงกัน ซึ่งวิธีดังกล่าวสามารถลดความไม่โปร่งใสในการประมูลได้ เนื่องจากการประมูลที่สำนักงานตลาดกลางยางพาราสงขลาในแต่ละครั้งจะมีผู้เข้าร่วมประมูลจำนวนมากหลายราย ทำให้ราคาประมูลเป็นราคาที่มีการแข่งขันในระดับที่สูง

1.1.3 วิธีการจ่ายเงิน ในขั้นตอนการชำระเงิน สหกรณ์หรือกลุ่มที่มีเงินทุนหมุนเวียนจะดำเนินการจ่ายเงินให้กับเกษตรกรภายในวันประมูล แต่โดยส่วนใหญ่สหกรณ์หรือกลุ่มจะรอให้ผู้ประมูลโอนเงินเข้าแล้วเสร็จจึงจะจ่ายเงินให้กับเกษตรกรในวันถัดไปหรือบางกลุ่ม อาจจ่ายใน 2-3 วันถัดไป โดยจะจ่ายเป็นเงินสดหรือโอนเข้าบัญชีของเกษตรกร โดยขั้นตอนการดำเนินการดังกล่าว สหกรณ์หรือกลุ่มจะจ้างพนักงานบัญชีหรืออาจให้กรรมการทำแล้วจ่ายเบี่ยเลี้ยงให้เป็นรายวัน

1.1.4 การส่งมอบยาง ภายหลังจากการประมูลเสร็จสิ้นลงบริษัทที่ชนะการประมูลจะมารับยางภายในวันที่ประมูลหรือวันถัดไป โดยจะต้องจ่ายค่าขนส่งยาง ค่าขนยกขึ้นรถ และค่าเผ่ายาง (กรณีค้างคืน) โดยปกติอัตราค่าขนยกแผ่นดิบขึ้นรถอยู่ที่ 0.50-1 บาท/กิโลกรัม ยางก้อนถ้วย 1-1.50 บาท/กิโลกรัม

1.1.5 การจ่ายเงินปันผลประจำปี จะมีวิธีการจ่ายอยู่ 2 ลักษณะ คือ จ่ายเงินปันผลตามปริมาณยางที่นำมาขายและการจ่ายเงินตามขนาดการถือหุ้น โดยเงินปันผลได้มาจากการหักเงินจากสมาชิกผู้ขายยางในแต่ละครั้งที่มีการขายยาง ส่วนใหญ่คิดในอัตราร้อยละ 0.5 -1 ของมูลค่าการขายยางในแต่ละครั้ง โดยจะแบ่งเป็นค่าบริหารจัดการและเงินส่วนที่เหลือก็จะนำมาคิดให้เป็นเงินปันผลประจำปี เพื่อจ่ายคืนสมาชิกตามสัดส่วนปริมาณยางที่สมาชิกลำมาขาย บางกลุ่มนำเงินที่ได้ไปซื้ออุปกรณ์ เช่นคอมพิวเตอร์เพื่อใช้งานภายในกลุ่ม

1.2 การแปรรูปผลผลิต

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีสหกรณ์ที่ดำเนินการแปรรูปผลผลิตมีเพียง 1 สหกรณ์ คือ สหกรณ์กองทุนสวนยางโนนสุวรรณ จำกัด โดยจะรับน้ำยางสดจากสมาชิกกลุ่มมาแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบ และทำเป็นยางแผ่นรมควันต่อไป โดยมีการจ้างเหมาแรงงานโดยคิดค่าแรงที่ 1.25 บาท/กิโลกรัม เมื่อผลิตเสร็จจะจำหน่ายให้กับบริษัทที่เป็นลูกค้าประจำ การจ่ายเงินแก่สมาชิกจะทำการโอนเงินทุก 15 วัน ผ่านทางบัญชีของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

1.3 รับฝากถอนเงินหรือให้กู้

สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรบางแห่งรวบรวมเงินและปล่อยให้สมาชิกทำการกู้ยืม โดยให้ดอกเบี้ยเงินฝากเท่ากับร้อยละ 3 ต่อปี และคิดดอกเบี้ยเงินกู้เท่ากับร้อยละ 12 ต่อปี

1.4 ขายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรบางแห่งมีการนำอุปกรณ์และวัสดุการเกษตรมาจำหน่าย เช่น ปุ๋ย บำรุงต้นยาง สารเคมีปราบศัตรูพืช อุปกรณ์การกรีดยาง และอุปกรณ์ทำยางแผ่น โดยสมาชิกสามารถจ่ายเป็นเงินสด ผ่อนชำระ หรือเป็นสินเชื่อที่จะทำการหักเงินจากเงินที่ขายยางได้ในการขายยางครั้งต่อไป จนกว่าจะครบจำนวนเงินที่ค้าง

2. กระบวนการจัดการและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิก

2.1 ข้อมูลทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ประธาน กรรมการ และสมาชิกสถาบันเกษตรกรจำนวน 95 คน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 48 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 57.9 มัธยมศึกษาร้อยละ 34.7 ปวส. อนุปริญญาร้อยละ 6.3 และปริญญาตรีร้อยละ 1.1 มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5 คน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกสถาบันเฉลี่ย 5 ปี มีพื้นที่ปลูกยางในครอบครองทั้งหมดเฉลี่ย 27.49 ไร่ มีพื้นที่กรีดยางเฉลี่ย 16.51 ไร่ พันธุ์ยางที่ปลูก ปลูกยางพันธุ์ RRIM600 ร้อยละ 96.84 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ปลูกพันธุ์ RRIT251 ร้อยละ 6.32 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และปลูกพันธุ์ BPM24 ร้อยละ 6.32 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ชนิดยางที่ผลิต ผลิตภัณฑ์แผ่นดิบร้อยละ 56.84 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ยางก้อนถ้วยร้อยละ 35.79 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และน้ำยางสดร้อยละ 12.63 แรงงานกรีดยางส่วนใหญ่กรีดยางเองร้อยละ 82.1 จ้างกรีดยางร้อยละ 17.9 (ตารางที่ 1 และ 2)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

รายการ	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
อายุ	19	72	48	10.57
สมาชิกในครอบครัว	1	10	5	1.72
พื้นที่ปลูก	3	100	27.49	19.83
พื้นที่กรีดยาง	3	60	16.51	10.21
ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม	1	16	5	3.62

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	55	57.9
มัธยมศึกษา	33	34.7
ปวส. อนุปริญญา	6	6.3
ปริญญาตรี	1	1.1
รวม	95	100.0
พันธุ์ยางที่ปลูก		
RRIM600	92	96.84
RRIT251	6	6.32
BPM24	6	6.32
ชนิดยางที่ผลิต		
ยางแผ่นดิบ	54	56.84
น้ำยางสด	12	12.63
ยางก้อนถ้วย	34	35.79
แรงงานกรีดยาง		
กรีดยางเอง	78	82.1
จ้างกรีดยาง	17	17.9
รวม	95	100.0

2.2 ทักษะคดีต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมของสมาชิก

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นกรรมการและสมาชิกของสถาบันเกษตรกรเกี่ยวกับระดับทักษะคดีที่มีต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วม พบว่าส่วนมีทักษะคดีในระดับมาก ยกเว้นข้อ 1.4 กลุ่มของท่านได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ ข้อ 2.1 ในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มท่านเสนอความคิดเห็นทุกครั้ง ข้อ 5.2 กลุ่มของท่านได้รับการฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างสม่ำเสมอ มีทักษะคดีระดับปานกลาง

ตารางที่ 3 ระดับทัศนคติที่มีต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของสมาชิก

กระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของสมาชิก	ค่าเฉลี่ย	ระดับทัศนคติ
1. ด้านการเรียนรู้และการรับทราบข่าวสารของสมาชิก	3.54	มาก
1.1 ท่านคิดว่าสมาชิกแต่ละคนทราบระเบียบ/ข้อบังคับ/กติกาของกลุ่มเป็นอย่างดี	3.82	มาก
1.2 ท่านคิดว่าสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มปฏิบัติตามระเบียบ/ข้อบังคับ/กติกาของกลุ่มอย่างเคร่งครัด	3.48	มาก
1.3 ท่านคิดว่าสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มทราบบทบาทในการทำกิจกรรมเพื่อกลุ่ม	3.60	มาก
1.4 กลุ่มของท่านได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ	3.24	ปานกลาง
2. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก	3.67	มาก
2.1 ในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มท่านเสนอความคิดเห็นทุกครั้ง	3.35	ปานกลาง
2.2 ท่านยินดีและเต็มใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม	3.99	มาก
2.3 เมื่อมีปัญหาในการดำเนินงาน ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโดยเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ	3.72	มาก
2.4 ท่านมีส่วนในการปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่ม	3.65	มาก
2.5 ในการทำกิจกรรมกลุ่มท่านมีส่วนร่วมหรือมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเสมอ	3.66	มาก
3. ด้านภาวะผู้นำของประธานและกรรมกรกลุ่ม	3.98	มาก
3.1 ในที่ประชุมผู้นำและกรรมกรเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่กำลังปรึกษา	4.01	มาก
3.2 ผู้นำและกรรมกรถือนัดกลุ่มในการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม	4.12	มาก
3.3 ผู้นำและกรรมกรกลุ่มสามารถลดข้อโต้แย้งในกลุ่มได้	3.93	มาก
3.4 ผู้นำและกรรมกรสามารถแก้ไขปัญหากลุ่มได้	3.86	มาก
4. ด้านการบริหารจัดการ	3.99	มาก
4.1 กลุ่มของท่านมีการจัดแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับสมาชิกอย่างเสมอภาคและยุติธรรม	4.05	มาก
4.2 สมาชิกกลุ่มมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการปฏิบัติงานกลุ่ม	3.69	มาก
4.3 ท่านคิดว่าการทำงานของกลุ่มส่งผลต่อความก้าวหน้าของกลุ่มและผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม	3.92	มาก
4.4 ท่านคิดว่าการทำงานของกลุ่มมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้	4.13	มาก
4.5 ท่านพอใจต่อการบริการหารงานกลุ่มและยินดีเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม	3.97	มาก
4.6 ท่านรู้สึกว่าการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเป็นสิ่งที่ได้ประโยชน์	4.17	มาก
5. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐ	3.44	มาก
5.1 เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม	3.58	มาก
5.2 กลุ่มของท่านได้รับการฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างสม่ำเสมอ	3.31	ปานกลาง

ตารางที่ 4 ระดับทัศนคติแยกตามประเภทของสถาบันเกษตรกร

กระบวนการจัดการและพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมของสมาชิก	สหกรณ์ กลุ่ม		t	sig
	N = 48	N = 47		
1. ด้านการเรียนรู้และการรับทราบข่าวสารของสมาชิก	3.54	3.53	0.08	0.94
2. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก	3.68	3.67	0.02	0.98
3. ด้านภาวะผู้นำของประธานและกรรมการกลุ่ม	3.95	4.01	0.43	0.67
4. ด้านการบริหารจัดการ	3.95	4.02	0.57	0.57
5. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐ	3.29	3.60	1.65	0.10
5.1 เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม	3.33	3.83	2.32	0.02

จากตารางที่ 4 เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับทัศนคติแยกตามประเภทของสถาบันเกษตรกร โดยใช้ค่า t-test พบว่าระดับทัศนคติต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมของสมาชิกด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์กับกลุ่มเกษตรกรไม่แตกต่างกันยกเว้นข้อ 5.1 เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่า Sig = 0.02 น้อยกว่า ค่า $\alpha = 0.05$ นั่นคือ ระดับทัศนคติของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์กับกลุ่มเกษตรกรแตกต่างกัน

ตารางที่ 5 ระดับทัศนคติแยกตามสถานภาพของเกษตรกร

กระบวนการจัดการและพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมของสมาชิก	กรรมการ สมาชิก		t	sig
	N = 41	N = 54		
1. ด้านการเรียนรู้และการรับทราบข่าวสารของสมาชิก	3.65	3.45	1.65	0.10
2. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก	4.00	3.42	4.78	0.00
3. ด้านภาวะผู้นำของประธานและกรรมการกลุ่ม	4.18	3.82	3.07	0.00
4. ด้านการบริหารจัดการ	4.24	3.80	3.55	0.00
5. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐ	3.52	3.38	0.77	0.44

จากตารางที่ 5 เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับทัศนคติแยกตามสถานภาพเกษตรกร โดยการใช้ค่า t-test พบว่าระดับทัศนคติต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมของสมาชิกด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรที่เป็นกรรมการกับเป็นสมาชิกแตกต่างกัน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของ

สมาชิก ด้านภาวะผู้นำของประธานและกรรมการกลุ่ม ด้านการบริหารจัดการ ระดับทัศนคติ ไม่แตกต่างกัน 2 ด้านได้แก่ ด้านการเรียนรู้และการรับทราบข่าวสารของสมาชิก ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐ

3. ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของสถาบันเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์กรรมการและสมาชิกของสถาบันเกษตรกรพบว่าปัญหาของสถาบันส่วนใหญ่ เป็นปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน รองลงมาเป็นที่ อาคาร โรงรถและสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้า ถนน ปัญหาอื่น ๆ เช่น ขาดอุปกรณ์สำนักงาน เครื่องชั่งยาง ปัญหาด้านการดำเนินงานสมาชิกขาดความสามัคคี ขาดระเบียบวินัย การนำขบวนเข้ากลุ่มช้า ไม่ยอมรับการคัดคุณภาพจากผู้ประมวลผลมารับขบวน จ่ายเงินล่าช้าไม่เป็นไปตามกำหนด สมาชิกต้องการเงินสดจึงไปขายที่อื่น ขาดการประชาสัมพันธ์ ผู้นำหรือกรรมการขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับสหกรณ์

ด้านความต้องการของสมาชิก พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการประกันราคาขายพารา รองลงมาต้องการให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลหรือเป็นสื่อกลางด้านการตลาด แนะนำทางด้านวิชาการ ความรู้เกี่ยวกับการร่วมกลุ่มสหกรณ์ หลักการตลาด การประมวล การต่อรองกับพ่อค้า ความต้องการอื่น ๆ เช่น ความรู้ด้านการเกษตร การดูแลรักษาสวนยาง ไร่ยางและการรักษา การผลิตยางแผ่นดิบ ปุ๋ยและสารเคมีให้มีโควตาสำหรับสถาบันเกษตรกร ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ต้องการพันธุ์ยาง

วิจารณ์ผลและข้อเสนอแนะ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสถาบันเกษตรกรที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับยางพารา จำนวน 490 แห่ง แบ่งเป็นสหกรณ์ 127 แห่ง กลุ่มเกษตรกร 363 แห่ง มีหน่วยงานที่กำกับดูแล ได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง การปฏิบัติงานของกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการไปตามหลักเกณฑ์ของสหกรณ์อย่างครบถ้วน ดังจะเห็นได้จากจำนวนของสถาบันเกษตรกรที่รายงานบัญชีกับกรมตรวจบัญชีเพียง 74 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15.10 เท่านั้น ส่วนที่เหลือเป็นเพียงการรวมกลุ่มเพื่อรวบรวมผลผลิตยางและเปิดประมูล แต่ไม่ได้ดำเนินการไปตามหลักเกณฑ์ของสหกรณ์

สภาพการผลิต การแปรรูปและการตลาดของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร การดำเนินธุรกิจของสถาบันเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมผลผลิตยางพาราทั้งยางแผ่นดิบและยางก้อนถ้วย เพื่อให้ผู้ประกอบการประมวลหรือทำการตกลงราคา ซึ่งจะทำให้เกษตรกรได้รับราคาที่เป็นธรรม ไม่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การแปรรูปผลผลิต การรับฝากเงินหรือถอนเงิน การให้กู้ยืม และการจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตรกรรมมีการปฏิบัติเป็นส่วนน้อย เนื่องจากไม่มีสถานที่

ทำการที่แน่นอน ส่วนใหญ่อาศัยพื้นที่ส่วนบุคคลหรือเช่าพื้นที่ และ ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 48 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 57.9 มัธยมศึกษา ร้อยละ 34.7 ปวส.อนุปริญญา ร้อยละ 6.3 และปริญญาตรี ร้อยละ 1.1 มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5 คน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกสถาบันเฉลี่ย 5 ปี มีพื้นที่ปลูกยางในครอบครองทั้งหมดเฉลี่ย 27.49 ไร่ มีพื้นที่กรีดยางเฉลี่ย 16.51 ไร่ พันธุ์ยางที่ปลูก ปลูกยางพันธุ์ RRIM 600 ร้อยละ 96.84 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ปลูกพันธุ์ RRIT 251 ร้อยละ 6.32 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และปลูกพันธุ์ BPM 24 ร้อยละ 6.32 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ชนิดยางที่ผลิต ผลิตยางแผ่นดิบ ร้อยละ 56.84 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ยางก้อนถ้วย ร้อยละ 35.79 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และน้ำยางสด ร้อยละ 12.63 แรงงานกรีดยางส่วนใหญ่กรีดยางเอง ร้อยละ 82.1 จ้างกรีดยาง ร้อยละ 17.9

ทัศนคติต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของสมาชิก กรรมการและสมาชิกของสถาบันเกษตรกรมีระดับทัศนคติต่อกระบวนการจัดการและพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วม ในระดับมาก ยกเว้นการได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ การเสนอความคิดเห็นทุกครั้ง เมื่อเข้าร่วมประชุมกลุ่ม และการ ได้รับการฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างสม่ำเสมอ มีทัศนคติระดับปานกลาง

เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับทัศนคติแยกตามประเภทของสถาบันเกษตรกร พบว่าระดับทัศนคติของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์กับกลุ่มเกษตรกรไม่แตกต่างกัน ยกเว้นในเรื่องเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม ระดับทัศนคติของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์กับกลุ่มเกษตรกรแตกต่างกัน และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับทัศนคติแยกตามสถานภาพเกษตรกร พบว่าระดับทัศนคติของเกษตรกรที่เป็นกรรมการกับเป็นสมาชิกแตกต่างกัน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านภาวะผู้นำของประธานและกรรมการกลุ่ม ด้านการบริหารจัดการ ระดับทัศนคติไม่แตกต่าง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้และการรับทราบข่าวสารของสมาชิก ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐ

การพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาและหาแนวทางพัฒนาของกลุ่มของตน กรรมการและสมาชิกในกลุ่มต้องมีอุดมการณ์ในการทำงาน เห็นความสำคัญของการร่วมกลุ่ม เข้าใจระเบียบข้อบังคับ มีทัศนคติที่ดีต่อกลุ่ม การสร้างผู้นำและการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ควรมีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาคอยดูแลให้ความรู้รวมทั้งเสนอแนะแนวทางที่ถูกต้องตามสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาสถาบันเกษตรกรจำเป็นต้องทราบสภาพทั่วไป ความต้องการและปัญหาอุปสรรคที่แท้จริงของแต่ละกลุ่มหรือพื้นที่ จึงจะสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาในกลุ่มของตนเอง และร่วมกันหาแนวทางพัฒนาของกลุ่มของตน มิใช่หวังที่จะรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว

3. กรรมการและสมาชิกในกลุ่มต้องมีอุดมการณ์ในการทำงาน เห็นความสำคัญของการร่วมกลุ่ม เข้าใจระเบียบข้อบังคับ มีทัศนคติที่ดีต่อกลุ่ม การสร้างผู้นำ และการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์

4. มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งคอยดูแล ให้ความรู้ เสนอแนะแนวทางที่ถูกต้องตามสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่ม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในงานวิจัย

1. เนื่องจากงานวิจัยเป็นการศึกษาสภาพการผลิต การแปรรูป และการตลาดของสถาบันเกษตรกรชาวสวนยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อทราบความต้องการ ปัญหาและอุปสรรค การสำรวจและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างต้องครอบคลุม แต่ด้วยข้อจำกัดทางเวลาที่มีจำกัดทำให้ข้อมูลสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการวิจัยเจาะลึกเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสถาบันเกษตรกรให้ตรงกับบริบทและความต้องการของสถาบันเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมสหกรณ์ . 2553. ทำเนียบสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มอาชีพ ปี 2553. กลุ่มฐานข้อมูลสารสนเทศ ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมสหกรณ์.

กระทรวงพาณิชย์. 2553. สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย. <http://www2.ops3.moc.go.th/>

สถาบันวิจัยยาง. 2546. เศรษฐกิจการผลิตยางของสหกรณ์กองทุนสวนยาง . รายงานผลการวิจัยเรื่องเดิม ประจำปี 2546 เล่ม 3 หน้า 1307

สถาบันวิจัยยาง. 2552. ข้อมูลทางวิชาการยางพาราประจำปี 2552. สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.